

Fot. 1. Szczątki martwego sprężyka rdzawego *Elater ferrugineus* znalezione u podnóża dębu -stanowisko 4, skala w mm. (fot. A. Smolis).

Literatura

- BUCHHOLZ L., OSSOWSKA M. 2004a. *Elater ferrugineus* Linnaeus, 1758 Tęgosz rdzawy (Coleoptera, Elateridae). [w:] Głowaciński Z., Nowacki J. (red.), Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN w Krakowie i Akademia Rolnicza w Poznaniu, Kraków: 119-120.
- BUCHHOLZ L., OSSOWSKA M. 2004b. Współczesne dane o występowaniu w Polsce *Elater ferrugineus* Linnaeus, 1758 (Coleoptera: Elateridae). *Wiad. Ent.*, 23 (3): 169-171.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1985. Chrząszcze – Coleoptera. Buprestoidea, Elateroidea i Cantharoidea. Katalog fauny Polski. PWN, Warszawa, 23, 10, 401ss.
- BOROWSKI J., BYK A., ŁĘGOWSKI D. 2005. *Lathridius pseudo-*

3. Śląsk Dolny, Nizina Śląska, Pradolina Głogowska, ok. 0,5 km na północ od Drogowic – Mieleyszyna, Nadleśnictwo Głogów, Leśnictwo Zabornia, oddział 9a, próchnowisko wewnętrzne w złamanym pniju topoli białej, przedplecze dorosłego osobnika formy typowej, 23 VII 2007, leg. A. Smolis.
4. Śląsk Dolny, Nizina Śląska, Pradolina Głogowska, ok. 1,5 km na północ od Czernej, Nadleśnictwo Głogów, Leśnictwo Dalków, u podstawy zamierającego dębu szypułkowego, szczątki osobnika dorosłego formy typowej, 26 VII 2007, leg. A. Smolis.

Podziękowania

Serdecznie dziękujemy dr hab. Dariuszowi Tarnawskiemu za cenne wskazówki i pomoc w oznaczeniu larw.

- minutus* (Strand) – chrząszcz nowy dla fauny Polski oraz inne interesujące chrząszcze (Coleoptera), odłowione w okolicach Kwisna na Pojezierzu Pomorskim. *Wiad. Ent.*, 24 (1): 44-45.
- LAIBNER S. 2000. *Elateridae* of the Czech and Slovak Republics. Zlín, 280 ss.
- OLEKSA A., GAWROŃSKI R. 2004. Aleje śródpolne Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego jako ostoja owadów saproksylicznych. *Wiad. Ent.*, 23, Supl. 2: 177-178.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002. Coleoptera Chrząszcze. [w:] Głowaciński Z. (red.), Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 88-110.

Das Auftreten des Rostspringkäfers *Elater ferrugineus* LINNAEUS, 1758 (Coleoptera: Elateridae) in Niederschlesien

Zusammenfassung

In den Niederschlesischen Wäldern und im Odertal wurde der Rostspringkäfer *Elater ferrugineus* L. in den Jahren 2005 und 2007 an vier Standorten gefunden. Dadurch ist es gelungen, diese in Europa und in Polen bedrohte Art zu bestätigen.

Nové údaje o výskytu kovaříka *Elater ferrugineus* LINNAEUS, 1758 (Coleoptera: Elateridae) v Dolním Slezsku

Souhrn

V Dolnoslezských borech a v údolí Odry byl v letech 2005 a 2007 nalezen brouk kovařík *Elater ferrugineus* L. na čtyřech lokalitách. Tak se podařilo potvrdit výskyt tohoto druhu, ohroženého v měřítku Polska i Evropy, i v Dolním Slezsku.

Adresy autorů:

Zakład Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej
Instytut Zoologiczny, Uniwersytet Wrocławski
ul. Przybyszewskiego 63/77, 51-148 Wrocław
e-mail: adek@biol.uni.wroc.pl

*ul. Olszewskiego 7,
59-900 Zgorzelec
e-mail: waldemarbena@gmail.com

Waldemar Bena, Karolina Dobrowolska*

Nowe dane o występowaniu wymyka szarawego *Arctosa cinerea* (FABRICIUS, 1777) w Górach Izerskich i Borach Dolnośląskich

Wymyk szarawy *Arctosa cinerea* z rodziny pogońcowatych *Lycosidae* jest gatunkiem palearktycznym, podawanym również z Konga (PLATNICK 2007). W Europie Środkowej i Zachodniej jest jednym z największych gatunków pająków. Samice osiągają 14-17 mm, samce zaś 12-14 mm długości (ROBERTS 1995, BELLMANN 2001). Środowiskiem występowania *A. cinerea* są dynamicznie zmieniające się piaszczyste i żwirowe brzegi nieuregulowanych rzek, a także jezior oraz mórz, gdzie w wilgotnym piasku i pod kamieniami buduje wyściełane pajęczyną norki. Pająki te często można zaobserwować także w czasie dnia na otwartej przestrzeni nad brzegami wód, gdy polują na chrząszcze,

Fot. 1. Wymyk szarawy *Arctosa cinerea*, Hala Izerska, 21.IX.2006 r. (fot. W. Bena).

Fot. 2. Naturalnie meandrująca Iżera – siedlisko wymyka szarawego w Górach Izerskich, wrzesień 2006 r. (fot. W. Bena).

Fot. 3. Biotop wymyka szarawego na Kwisie w Borach Dolnośląskich, okolice Ławszowej, kwiecień 2007 r. (fot. W. Bena).

larwy muchówek, szarańczaki i tym podobną zdobycz. Należy jednak dodać, że ze względu na swe maskujące ubarwienie (fot. 1,5) wymyki szarawe nie są łatwe do zauważenia. W Europie Zachodniej i Środkowej *A. cinerea* uważana jest za gatunek rzadki i zanikający wskutek niszczenia naturalnych biotopów np. za sprawą regulacji rzek. Z tych powodów, wymyk szarawy wyginął na wielu stanowiskach i obecnie np. w Niemczech i Czechach figuruje na czerwonych listach jako gatunek zagrożony wymarciem (BINOT i in. 1998, FARKAČ i in. 2005). Na ogólnopolskiej Czerwonej liście gatunków ginących i zagrożonych (STARĘGA i in. 2002) *A. cinerea* nie jest wymieniana jako gatunek zagrożony, ale już na Czerwonej liście pająków (Araneae) Górnego Śląska status tego gatunku określono jako bliski zagrożenia (STARĘGA i in. 2001).

W Polsce stanowiska wymyka szarawego podawano głównie z Pomorza i południowej części kraju (PRÓSZYŃSKI i STARĘGA 1971, STARĘGA 1983). Natomiast brak jest doniesień o obserwacjach tego gatunku w polskich Sudetach (WOŹNY i in. 1988). Zaznaczyć należy jednak, że znane są stanowiska wymyka po czeskiej stronie Gór Izerskich, oraz w dolinie Witki (Smědy) koło Frýdlantu (KÚRKA 1997), a jedną z liczniejszych populacji odkryto niedawno w górnym biegu Odry w rejonie Bohumina

(OBRDLIK 2003). Innymi obszarami, na których wykazywany był wymyk szarawy są Górne Łużyce (ZIMMERMANN 1871, GRAUL 1969) i północno-zachodnia Saksonia (KLAUSNITZER i REINHARDT 2003). W Saksonii *A. cinerea* występuje głównie na wtórnych siedliskach, takich jak piaskownie, odkrywki węgla brunatnego, brzegi zbiorników wodnych powstałych w wyniku działalności górniczej (KLAUSNITZER i REINHARDT 2003). Istnieje, zatem uzasadniona obawa, że wraz z postępującą sukcesją, jak również pracami rekultywacyjnymi, siedliska tego gatunku mogą ulec zniszczeniu.

Autorzy w latach 2006-2007 odkryli kilka stanowisk wymyka szarawego na terenie Gór Izerskich i Borów Dolnośląskich. Pierwsze stanowisko zostało stwierdzone 21 września 2006 r. na brzegu Izery w południowej części Hali Izerskiej w Górach Izerskich (fot. 2). Zaobserwowano tam samicę w pobliżu norki, znajdującej się pomiędzy kamieniami na skarpcie brzegowej. 24 kwietnia 2007 r. odnaleziono kolejne stanowisko, łącznie 7 osobników, na dwóch rzecznych łachach piaskowych na rzece Kwisie pod Ławszową w Borach Dolnośląskich (fot. 3). Tego samego dnia odkryto jeszcze jedno stanowisko wymyka na Kwisie pod Luboszowem, z dwoma osobnikami, samicą i samcem. Kolejne stanowisko tego gatunku odnaleziono w Borach Dolnośląskich, na Bobrze poniżej

Fot. 4. Biotop wymyka szarawego w dolinie Bobru poniżej Małomic, 1.X.2007 (fot. W. Bena).

Małomic (fot. 4), gdzie 1 października 2007 r. obserwowano 1 osobnika.

Prezentowane stanowisko *Arctosa cinerea* w Górach Izerskich jest pierwszym stwierdzeniem tego dość rzadkiego gatunku pająka w polskich Sudetach. Odnalezienie go również

na Kwisie i Bobrze w Borach Dolnośląskich pozwala przypuszczać, iż dalsze badania odpowiednich dla tego gatunku siedlisk mogą zaowocować odkryciem kolejnych stanowisk nie tylko na terenie Sudetów, ale również na Przedgórzu Sudeckim.

Literatura

- BELLMANN H. 2001. Kosmos-Atlas Spinnentiere Europas und Süßwasserkrebse, Asseln, Tausendfüßler. Stuttgart.
- BINOT M., BLESS R., BOYE P., GRUTKE H., PRETSCHER P. 1998. Rote Liste gefährdeter Tiere Deutschlands. Bonn – Bad Godesberg.
- FARKAČ J., KRÁL D., ŠKORPIK M. 2005. Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. Praha.
- GRAUL R. 1969. Spinnen (Araneae) in Ostsachsen. Abh. Ber. Naturkundemus. Goerlitz, 44: 1-14.
- KLAUSNITZER B., REINHARDT R. 2003. Beiträge zur Insektenfauna Sachsens. Band 1. Übersicht zur „Entomofauna Saxonica“ mit besonderer Berücksichtigung der FFH-Arten und der „Vom Aussterben bedrohten Arten“ in Sachsen. Mitteilungen Sächsischer Entomologen. Supplement 1. Mittweida.
- KÚRKA A. 1997. Arachnofauna nivy řeky Smědě (Pavouci: Araneida). The spider fauna of the mead of the Smědá River (Araneida). Sborn. Severočes. Muz. Přír. Vědy, 20: 31-38 (in Czech, English summary).
- OBRDLIK P. 2003. Graniczne meandry Odry – fenomen o znaczeniu europejskim (raport za okres od marca 2001 do kwietnia 2003). Umweltstiftung WWF Auen – Instytut.
- PLATNICK N. I. 2007. The World Spider Catalog, Version 8.0. American Museum of Natural History, online at <http://research.amnh.org/entomology/spiders/catalog/index.html>
- PRÓSZYŃSKI J., STARĘGA W. 1971. Pająki – Aranei. Katalog fauny Polski, 33: 382 pp.
- ROBERTS M.J. 1995. Collins Field Guide. Spiders of Britain and Northern Europe. Harper Collins Publishers, London.
- STARĘGA W. 1983. Wykaz krytyczny pająków (Aranei) Polski. Fragm. faun., 27: 149-268.
- STARĘGA W., BŁASZAK C., RAFALSKI J. 2002. Arachnida Pajęczaki. [W:] GŁOWAŃSKI Z. (red.). Czerwona Lista Zwierząt Ginących i zagrożonych w Polsce. IOP PAN, Kraków, 133-140.
- STARĘGA W., MAJKUS Z., MISZTA A. 2001. Czerwona lista pająków (Araneae) Górnego Śląska. Rap. Opinie CDPGŚ, Katowice, 4: 8-36.

WOŻNY M., CZAJKA M., PILAWSKI S., BEDNARZ S. 1988. Pająki (*Aranej*) polskich Sudetów. Acta Universitatis Wratislaviensis No 972. Prace Zoologiczne, XIX: 53-127.

ZIMMERMANN H. 1871. Die Spinnen der Umgebung von Niesky Verzeichnis I. Ein Beitrag zur Kenntnis der Arachnidenfauna der Oberlausitz. Abh. Natur. Gesell., Goerlitz, 14: 69-137.

Fot. 5. Samica wymyka szarawego *Arctosa cinerea* na Kwisie, w okolicach Luboszowa, kwiecień 2007 r. (fot. W. Bena).

Neue Daten über das Auftreten der Flußufer-Riesenwolfspinne *Arctosa cinerea* im Isergebirge und in den Niederschlesischen Wäldern

Zusammenfassung

Die Flußufer-Riesenwolfspinne *Arctosa cinerea* gilt in Mittel- und Westeuropa als eine seltene, vom Aussterben bedrohte Art. Verantwortlich dafür ist die Vernichtung bestimmter Biotope, hauptsächlich die Regulierung der Flüsse. *A. cinerea* bewohnt die sandigen und kiesigen Ufer der unbegradigten Flüsse, Seen und Meeren. Bis heute gibt es keine Berichte über das Auftreten der Flußufer-Riesenwolfspinne in den polnischen Sudeten, obwohl sie auf der tschechischen Seite des Isergebirges festgestellt wurde.

Einige Fundorte dieser Art wurden von den Autoren in den Niederschlesischen Wäldern und im Isergebirge ermittelt. Am 21. September 2006 haben sie die Flußufer-Riesenwolfspinne auf dem Ufer des Iserflusses im südlichen Teil der Iserwiese (Isergebirge) registriert. Am 24. April 2007 wurden insgesamt 7 Individuen auf zwei Flußsandbänken im Fluss Queis bei Lorenzdorf /Ławaszowa und 2 Individuen bei Lipschau-Dohms /Luboszów (Niederschlesische Wälder) beobachtet. Ein weiterer Fundort (ein Individuum) wurde am 1. Oktober 2007 im Boberfluss unter Mallwitz /Małowice (Niederschlesische Wälder) gemeldet.

Nové údaje o výskytu slídáka *Arctosa cinerea* v Jizerských horách (Góry Izerskie) a v Dolnoslezských borech (Bory Dolnośląskie)

Souhrn

Pavouk slídák *Arctosa cinerea* je ve střední a západní Evropě považován za druh vzácný a mizející, a to pro zánik odpovídajících biotopů, hlavně z důvodu regulace řek. Žije na písčitých a štěrkovitých březích neregulovaných řek nebo jezer a moří. Doklady o výskytu tohoto pavouka v polských sudetských pohorích dosud chyběly, i když byl potvrzen na české straně Jizerských hor.

Autoři zjistili několik lokalit tohoto druhu v Dolnoslezských borech a Jizerských horách. Dne 21. září 2006 potvrdili výskyt slídáka *Arctosa cinerea* na břehu Jizery v jižní části osady Hala Izerska v Jizerských horách. 24. května 2007 pozorovali zároveň 7 jedinců na dvou písčitých říčních náplavech řeky Kwisy u Ławaszowa a 2 jedince u Luboszowa v Dolnoslezských borech. Další lokalita (1 exemplář) byla nalezena 1. října 2007 u řeky Bobru pod obcí Małowice (Dolnoslezské bory).

Adresy autorů:

ul. Olszewskiego 7
59-900 Zgorzelec
e-mail: waldemarbena@gmail.pl

*Studniska Górne 41/2
59-975 Sulików
e-mail: karojd@tlen.pl

Kamil Struś

Ptaki Gór Kaczawskich

Wstęp

Kilka sudeckich pasm doczekało się już, mniej lub bardziej dokładnych, opracowań awifaunistycznych, są to Góry Bystrzyckie (MIKUSEK 1996), Góry Izerskie (PAŁUCKI 1996), Rudawy Janowickie (GRAMSZ 1998), Góry Opawskie (HEBDA 2001), Góry Stołowe (MIKUSEK i DYRCZ 2003) i Karkonosze (FLOUSEK i GRAMSZ 1999, GRAMSZ 2003). Do końca dobiegają także prace nad awifauną Gór Wałbrzyskich i Kamiennych (WASIAK i DZIUBA npubl). Jak do

tej pory brakowało kompleksowych danych dla Gór Kaczawskich. Niniejsza praca ma na celu rzucenie światła na ten, jak się okazuje, także ornitologicznie ciekawy teren.

Opis terenu

Góry Kaczawskie wchodzą w skład Sudetów Zachodnich, będąc ich najniższym i zarazem najbardziej na północ wysuniętym pasmem. Dzielą się na cztery grzbiety o łącznej

Fot. 1. Widok na górę Popiel w Grzbiecie Wschodnim w Górach Kaczawskich (fot. K. Struś).